

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

CHYŻO do CHYŻY!

O J C Z Y S T Y – D O D A J
D O U L U B I O N Y C H

Zapisujemy tak samo: przez ch i samo ż, jednak CHYŻA i CHYŻOŚĆ poza ortografią i podobnym brzmieniem nie mają ze sobą nic wspólnego. CHYŻA to chata - wiejska chata albo szopa. Słowo to możemy spotkać w gwarach południowej i wschodniej Małopolski, Śląska Cieszyńskiego, ale także północno-wschodniego Mazowsza. Pierwsze poświadczenia tekstowe sięgają końca XIV w. - pojawiało się stosunkowo często w rotach wielkopolskich. To stare, jeszcze prasłowiańskie słowo: prasłowiańska *χyzja 'chyża' była rzeczownikiem pochodzącym od czasownika *χyzati 'klecić szafas; stawiać naprędce jakieś schronienie'. CHYŻY ma znacznie ciekawszą etymologię. Część badaczy wywodzi ten przymiotnik od przysłowka CHYŻO (a więc przyjmuje odwrotny niż zazwyczaj kierunek derywacji), a pochodzenia samego przysłowka CHYŻO - który dawniej miał postać CHYŻE - upatruje w zawołaniu sokolników: „chycże!”, czyli 'chwyćże'. Okrzykiem tym sokolnicy mieli wypuszczać sokoła na ptaka, którego sokół miał upolować. Inni badacze wszakże zżymają się na taką hipotezę, nazywając to „przykładem etymologii ludowej” i proponują bardziej prozaiczne wytłumaczenie: CHYŻY byłby kontynuantem prasłowiańskiego *χ(v)yžь / *χvyz-jь pochodzącego od czasownika *χvyzati 'wierzgać, brykać' i najpierw oznaczałby 'taki, który wierzga, bryka; jest dziki, nieokiełznany', a wtórnie od tego 'żwawy, zwinny, szybki'.